

Kautokeinos fotballeventyr og suksesstrener Mikkel Bongo. Fra laveste divisjon til nord-norsk toppdivisjon

Av Odd Mathis Hætta

Copyright:

© 2023 Författaren/författarna. Artiklar i IHS publicreas under en Creative Commons-licens (Creative Commons CC-BY 4.0), vilket ger tredje part rätt att kopiera och återdistribuera materialet i vilket medium eller format som helst förutsatt att författarnamn och källa anges korrekt.

DOI: <https://doi.org/10.61684/ihs.2023.18919>

Hur citera:

Odd Mathis Hætta, "Kautokeinos fotballeventyr og suksesstrener Mikkel Bongo: Fra laveste divisjon til nord-norsk toppdivisjon", *Idrott, historia och samhälle: Idrottshistoriska föreningens årsskrift*, 2023 (vol. 42).

Granskning:

Bidraget har inte genomgått extern sakkunnsgranskning.

Det er skrevet mange artikler og bøker om fotballens betydning for ulike former for identitetsdannelse. Fotballen har formet både nasjonale, regionale og lokale identiteter, samtidig som den har bygget opp under identiteter knyttet til for eksempel etnisitet. I nordnorsk sammenheng har fotballen, særlig i etterkrigstida, vært viktig i utviklingen av ulike typer identitetsfelleskap knyttet til både regionalisme og etnisitet,¹ noe den fremdeles gjør i dag.² På 1970- og 1980-tallet var det ingenting som skapte større begeistring, samhold, entusiasme og tro på "egne krefter" enn Kautokeino fotballags suksess og suksesstreneren Mikkel Bongo.³ Denne historien viser hvordan én person med kan motiveres og begeistres til å prestere "over evne", og dermed gjøre "gråstein til gull".⁴

I Kautokeino som i mange andre kommuner i Finnmark og i Nord-Norge ellers, økte fotballinteressen fra 1950-tallet. I flere kommuner var det flere

1 Wilhelm Karlsen, "Å eg minnest so vel – bruk av idrettsopplevelser i regional identitetsbygging.", i Helge Chr. Pedersen & Eivind Å. Skille (red.), *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Oplandske Bokforlag 2016), s. 79–91.

2 Christian Ekeland & Turid Moldenæs. "TIL-tilskueren: supporter, tilhenger eller fans?", i Helge Chr. Pedersen & Eivind Å. Skille, *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Vallset 2016), s. 93–107.

3 Kautokeino kommune er Norges største målt i areal; 9 704 km², nest størst er Karasjøk på 5 463 km². Til sammenligning er Rogaland fylke med oljehovedstaden Stavanger mindre enn Kautokeino; 9 378 km². Folketallet har holdt seg stabilt på 2800–2900 i Mikkel Bongos periode som fotballtrener. Takket være ildsjeler har Kautokeino Idrettslag vært aktivt like fra slutten av 1940-tallet med fotball og litt friidrett på sommerhalvåret og om vinteren ski (kombinert, langrenn og spesielt hopp). Ved påsketider ble det arrangert reinkappkjøring på elveisen.

4 Denne artikkelen er tidligere publisert i *Altaposten* 29/12 2021 og 5/1 2022, og i *Sågat* 28. og 29/12 2021.

idrettslag; hver bygd hadde sitt, som f.eks. Alta og Vadsø. I Kautokeino var det to idrettslag; Kautokeino idrettslag (KIL) og Solglimt i Masi. Begge lag spilte mot lag fra Alta og i blant også mot Stein (Hammerfest). Kampene mellom KIL med svart-hvite drakter og Solglimt i rødt med blå striper langs sidene foregikk på natureng eller dårlig grusbane, men i 1955 sto grusbanen Båktevárri stadion ferdig. De samlet mange tilskuere fordi det var nerve og høy puls i spillet. Når det gjaldt utstyr, var det stor forskjell på lagene. Masi hadde flere stortalenter (også sett med dagens øyne), men de fleste av dem måtte spille med kommager. Kautokeino hadde noe bedre baneforhold og de fleste hadde fotballsko. På tross av bedre treningsforhold og bedre utstyr, var det ikke alltid de klarte å vinne. Det var alltid lokal rekruttering, noe navnet som Isak, Ole, Mikkel, m.fl. og etternavn som Eira, Hætta, Bongo, Sara, Mienna, m.fl. vitner om.⁵ Suksesslaget var altså rekruttert utelukkende av lokale spillere. Mange hadde også nære slektsrelasjoner.

En gang kunne ikke Solglimt stille med flere enn ti spillere. Avtalen var at også Kautokeino skulle spille med ti, men de holdt ikke avtalen. Likevel vant Solglimt med 3–1 på bortebane! En annen gang vant Solglimt hjemme med 2–1 etter at Kautokeinos lagkaptein hadde brent et straffespark. Han var så sint at han kjørte rett hjem etter kampen selv om det var vanlig med matserving etter kampen.

Gjennom årene ble det også en del uavgjorte kamper. Men uansett, - det var stor stemning på de lokalderbyer mellom to rivaliserende fotballag. Disse derbyoppgjør vekket stort engasjement med mange tilskuere og sterke følelser mellom de ulike lags supportere.

I byene som Hammerfest og Vadsø, og tettstedene Kirkenes, Alta og Honningsvåg ble det bygd flere grusbaner og fotballtreningen ble mer planmessig. Dette førte i de mindre kommuner og bygder paradoksalt nok til lavere interesse for fotballen fordi nivåforskjellen ble for stor. På 1960-tallet ble det fortsatt spilt fotball både i Masi og Kautokeino, men derbyeffekten var dabbet av. Begge lag stilte fortsatt opp, men i fylkets laveste divisjon.

Kautokeino idrettslag og Idrettslaget Solglimt

Kautokeino idrettslag ble stiftet 3. april 1938 med Arvid Dahl som en av initiativtakerne. Han var formann til langt ut på 1950-tallet (unntatt krigsårene). I begynnelsen var det mest skisport: langrenn, kombinert og spesielt hopp. Da hoppbakken skulle få navn, ble det utlyst en konkurranse. Det kom inn forslag som "Jompa", "Kjærlighetsstien", men "Sandlia" fikk flest stemmer. Etter krigen kom fotballen "på banen". De fleste kampene ble spilt mot IL Solglimt, Rafsbotn IL og Alta IF, i blant også mot Stein.

⁵ Adolf Steen, *Kautokeinoslekter* (Karasjok 1986).

IL Solglimt ble stiftet 20. august 1945 med Simon Pulk som formann. Han var formann i en årrekke, som også Hans Øvregård var det seinere. Både medlemsmøter og årsmøter ble holdt i private hjem, men da internatet var ferdig, ble møtene holdt på skolen. Om vinteren var det skiaktiviteter og volleyball og om sommeren fotball. Den gamle fotballbanen på 90 m x 45 m ble avløst av en ny i september 1992. Laget har fra 1970-tallet til 2000-tallet spilt mest i laveste divisjon.

1980: Norge samlet til ett fotballrike

For å forstå Kautokeinos fotballsuksess på 1970- og 1980-tallet må man først se på organiseringen. Fra 1960-tallet har fotballen vært organisert litt forskjellig fra 10-år til 10-år. Fra 1963 til 1979 var en overgangsperiode for nord-norsk fotball. Fra 1963 fikk de 4 beste nord-norske lag delta i NM. De ble satt mot hverandre i 1. runde, men ikke i andre. Det var fortsatt stor avstand i nivå mellom de beste sørnorske og nord-norske lag. I 1948 bestemte forbundet at det skulle være et årlig møte mellom det norske B-landslaget i fotball og det nord-norske landsdelslaget. Det endte med nord-norsk tap 1–12 i 1948. Dermed var tanken om en årviss foreteelse begravd!

Å integrere fotballen i Nord-Norge i det norske seriesystemet ville fram til midten av 1960-tallet føre til store økonomiske kostnader.⁶ Først i 1952 og 1957 ble flyplassene i Bodø og Bardufoss åpnet for ordinær rutetrafikk. Så fulgte Alta, Lakselv og Kirkenes i 1963, og året etter Tromsø og Andenes. Nå kunne nord-norsk fotball ble satt opp i cup, men i innledende runder spilte de mot hverandre for å holde reiseutgiftene nede. Fra 1972 kunne de beste nord-norske lag spille i sin egen 2.divisjonsavdeling (datidens nivå 2). For kvalifisering til 1. divisjon skulle de spille mot de nestbeste 2. divisjonslag i Sør-Norge. Først i 1980 ble de 3 (tre) 2. divisjonslagene i Norge slått sammen til 2 avdelinger på nivå 2. Først nå kunne alle lag nå den øverste divisjonen på samme måte, uansett hvilken landsdel de kom fra. Norge var endelig samlet til ett fotballrike.

Mikkel Bongo startet opp Kautokeinos fotballeventyr

I begynnelsen av 1970-tallet kommer den 35-årige Mikkel Bongo inn som fotballtrener i Kautokeino. Han hadde ikke spilt fotball siden guttedagene da han gikk på internatskolen i Kautokeino, men han hadde vært aktiv idrettsmann på ski om vinteren og friidrett om sommeren. Han kom noe tilfeldig inn i fotball. Siden 1967 hadde han vært servicemann og ansvarlig for vedlikehold av maskinparken i Bidjovagge gruver. Direktøren var interessert i fotball, og spurte om ikke Mikkel Bongo kunne organisere bedriftsfotball. Gjennom mange år

⁶ Matti Goksøyr, "Utenforland? Periferier, identiteter, og fotball i nord", i Helge Chr. Pedersen & Eivind Å. Skille (red.), *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Vallset 2016), s. 59–108.

i Forsvarets tjeneste hadde han arbeidet med systemer og organisering.⁷

Han fikk etablert 4–5 bedriftsgrupper, bl.a. et lag fra kommunen, et fra lærerne, et fra Bidjovagge, et fra firmaet Øverli, o.fl. Det var stor og positiv interesse og Mikkel Bongo ble både instruktør, trener og organisator. Flere oppfordret Mikkel Bongo til å bli trener for fotballaget. Hos de eldre som hadde spilt fotball tidligere brakte disse turneringene fram gamle minner, og mange av de unge fikk mer sansen for dette fascinerende ballspill. Bongo forteller at:

Jeg hadde ikke spilt fotball siden jeg gikk på folkeskolen, men gjennom mange år i Forsvaret hadde jeg lært ledelse og organisering. Gjennom kursing hadde jeg fått teoretiske og praktiske ”menneskekunnskaper”, dvs. både psykologi og pedagogikk. Nå kom organisasjonskunnskapene godt med. Jeg hadde vært troppssjef, leder for MP og ledet grensepatruljen i mange år i Sør-Varanger. Nå fikk jeg bruk for de erfaringer og praksis jeg hadde hatt som leder.

Spillere med ambisjoner og et godt publikum

Mikkel Bongo tar over som trener etter en tid med flere endringer og omlegginger av det norske seriesystemet, - og flere skulle det bli på 1970-tallet. Bare de spesielt interesserte klarte å følge med organiseringsendringene i *Norgesserien* fra 1937 til våre dager. I 1948 ble toppserien til *Hovedserien*. Fra 1963 skifter serien navnet til *Førstedivisjon* og i 1995 til *Eliteserien*.

Etter dette begynte man å slå sammen idrettskretsene slik at det var én idrettskrets i hvert fylke. I 1973 ble kretsene i Troms slått sammen til Troms Fotballkrets, men først flere år seinere ble Vest-Finnmark Fotballkrets og Aust-Finnmark Fotballkrets ble slått sammen til Finnmark Fotballkrets. I Finnmark var det flere divisjoner da Mikkel Bongo overtok som trener for Kautokeino. Den nye treneren hadde klare ambisjoner om å klatre opp i divisjonene. Han gikk systematisk til verks med å føre protokoll over sine spillere, sette opp treningsprogram som ikke omfattet bare teknisk trening og trening med ball, men også sprint- og kondisjonstrening. Dette ga resultater fordi de unge spillerne hadde spilletglede og ambisjoner. I løpet av noen år hadde kommunen med under 2500 innbyggere og en nokså begrenset spillerstall vunnet sin divisjon. Laget stolte på egne krefter og satset målbevisst på å nå toppen i Finnmarksfotball.

I 1978 nådde laget sitt første mål; Kautokeino rykket opp i Finnmarkserien (FIMA). Her holdt laget seg i flere år. Det endelig mål ble nådd i 1981 da laget rykket opp i den høyeste nord-norske divisjon. I sesongen 1982 spilte laget mot TIL (Tromsø), Stålkameratene, Harstad, Alta og de andre storlag i landsdelen.

7 Beretningen om Mikkel Bongos suksess som trener for Kautokeino IL bygger på intervju med Bongo gjort i oktober og november 2021, på utklipp fra Altaposten og Finnmark Dagblad i perioden 1968-tallet til 1994 fra Bongos eget arkiv og på et upublisert og udatert manuskript av Liv Pedersen om Bongos trenergjerning.

Mannen bak fotbollsuksessen

Mikkel Isaksen Bongo (f. 1937) var født og vokste opp i Soahtefiebma. Han gikk på internatskolen i Kautokeino. Vi som var litt yngre, husker at han allerede på folkeskolen organiserte fotball på ettermiddagene. Vi hadde en eller to baller som ofte sprakk. Mikkel lappet dem som sykkelslanger og sydde læret når det gikk opp i sømmene. Han delte oss guttene i to lag, fra de minste til de største - alltid slik at det var balanse i styrkeforholdet mellom lagene. Hjemme i Soahtefiebma var han den eldste gutten i en søskenflokk på fem. Faren var bygningssnekker og var mye borte om somrene. Mikkel fikk tidlig ansvaret for utendørsarbeid som å skaffe brenselsved, gjøre forefallende arbeid på småbruket som hadde 3-4 melkekyr og noen sauer. Om sommeren var det slåttonn og om vinteren sammen med faren transport av brenselsved, frakt av varer og ellers temming av kjørerain og slakting. Han lærte tidlig å organisere arbeid på en effektiv måte. Dette kom til nytte seinere i livet, både i karrieren i Forsvaret og som fotballtrener.

Mikkel kunne tenke seg å ta utdanning fordi han var skoleflink og intellektuelt nygjerrig. Det følgende eksempel viser hvordan "veiene" kunne skilles: Da Mikkel hørte at en av kameratene, Ole K. Sara (1936–2013, lengstsittende statssekretær 1973–1979 i Norge til da. Reindriftssjef 1979–1996) skulle begynne på realskolen i Alta, antydte Mikkel ønske om det samme. På den tiden så man i Kautokeino ikke nytten av skole og utdanning, så det var nei. Her er kontrasten; den ene fikk realskole, den andre ikke, - men begge gjorde karriere, hver på sitt felt! (Ole K. Sara var far til Tor Sara og onkel til Eirabrødrene Ole Mathis, Mikkel Isak, John Einar og Per Inge. Tor Sara og Eirabrødrene var altså søskenbarn).

Da den "strukturerte" og veltrente ungdom kom til Porsangmoen i 1957 på militærtjeneste, ble han straks tilbudt å ta USK (sersjantkurs). Etter første-gangstjenesten fortsatte han i Forsvaret hvor han nå fikk realisert sine ambisjoner om utdanning og karriere. Han tjenestegjorde flere steder i landet og tok kurser i Forsvarets regi, bl.a. i ledelse og organisering der både grunnleggende psykologi og pedagogikk inngikk i fagkretsen. Den lengste tiden var han knyttet til Garnisonen i Sør-Varanger der han var ansvarshavende for en bestemt sone med grensepatruljering mot Sovjetunionen. I midten av 1960-tallet ble han stasjonert ved Luftforsvarets stasjon i Kautokeino som MP (militærpoliti). Han ble snart forfremmet fra befal til offiser (fenrik). Her trivdes han, og skulle forfremmes til løytnant i løpet av 1968. Men så skjedde det fatale som endret hans liv. På veien hjem etter en festlig aften med kamerater høsten 1967, glei han på holka og brakk ankelen. På Hammerfest sykehus lå en annen mann, en som ga seg ut for å være militær. Denne mannen forsøkte å uteske han, men Mikkel Bongo hadde utdanning og praksis fra Forsvaret. Dessuten var han MP-sjef i Kautokeino. Hans munn var lukket, men han bekreftet at han

arbeidet ved Luftforsvarets stasjon i Kautokeino og at det var en radarstasjon der. Etter at MP-sjefen kom tilbake til Kautokeino, oppsøkte denne mannen ham igjen. Mikkel Bongo avviste bestemt enhver kontakt. Den fremmede ble fornærmet og meget irritert på han. Mannen var storspionen Selmer Nilsen (1931–1991) som ble dømt til 7 års fengsel.

Mikkel Bongo hadde bygd opp sin framtid og karriere i Forsvaret, men en novemberkveld i 1967 ble han løst fra sin stilling med øyeblikkelig virkning. Under rettsaken i mars 1968 kom det fram at han hadde vært "løsmunnet" og røpet militære hemmeligheter til Selmer Nilsen. Dette benektet han fordi han hadde lært aldri å snakke om slike til, heller ikke til nære kolleger utenom i formelle tjenestesammenhenger. "Sannsynligvis har Selmer Nilsen hevnet seg og lagt ting i munnen på meg som jeg aldri har sagt. Domstolen trodde mer på Selmer Nilsen enn meg." Mikkel Bongo ble fradømt retten til å gjøre tjeneste i Forsvaret og 3 måneders fengsel. Han fikk aldri se dommen og hva han var dømt for.

Mikkel Bongo fikk jobb i Biedjovagge gruver allerede før jul 1967, men det fulgte noen meget vanskelige år der Kautokeinofolk sjikanerte og trakasserte han på den mest nedrige måte, bl.a. å baksnakke, risse skjellsord i rimet på bilruta, med skilt som "*Spionvei*" der han bodde og ufine bemerkninger:

Jeg sank så lavt som jeg kunne synke, og jeg var på bar bakke med liten tro på meg selv, men som yrkesmilitær hadde jeg erfaring med å disiplinere unge menn. Jeg begynte derfor å trene bygdas fotballag. Da fikk jeg komme ut blant folk og kunne reise meg igjen.

Dette skulle bli en suksesshistorie.

Mikkel Bongo: Oppskriften er spillere med ambisjoner og fotballintelligens i laget

Kautokeino IL vant Finnmarksserien (FIMA) i 1978 gikk laget til opp til nordnorsk toppdivisjon hvor laget spilte mot Tromsø, Alta, Harstad og andre storlag. Verken før eller siden har fotballaget på vidda nådd slike høyder. Trener Mikkel Bongo skapte stor begeistring og sterkt samhold i bygda – og et topplag.

Et tilbakeblikk viser at før Mikkel Bongo tok over som trener for Kautokeino i 1973, hadde det vært mye tilfeldigheter både hva gjaldt trenere og treningsopplegg. Som organisator og trener for bedriftsfotballen hadde han fått sine "menneskekunnskaper", som han kaller det, fra karrieren som yrkesmilitær. Det var innføringskurs i psykologi og pedagogikk, ledelse og organisering. Dette kom godt med som fotballtrener. Mikkel Bongo sier:

Jeg diskuterte alltid opplegg med spillerne før vi satte i gang. Når vi var blitt enige er om taktikken og strategien, var det jeg som måtte ta avgjørelser under

spillet. Dette gjorde jeg innenfor de rammer som vi var blitt enige om. Vi la opp treningen på grunnleggende ting med mange repetisjoner, og uten å legge for mye vekt på taktisk fotball.

Videre forteller han at: ”Jeg la vekt på at spillerne kunne opparbeide seg god fysisk grunn trening og samtidig at spillerne hadde opparbeidet et nødvendig overskudd før seriestarten.” Gjennom sin bakgrunn i Forsvaret, kunne han overføre likhetstrekk mellom militær taktikk og fotballspill. ”Og så lærte jeg mye av prinsippene i håndball.” Hurtig og aggressivt med stadige gjennombrudd ble oppskriften til Kautokeino. Gjennom årene mot 1980-tallet hadde Mikkel Bongo i mange år mye kontakt med Nils Arne Eggen og Bjørn Hansen i Rosenborg. ”Jeg lærte mye av RBK-trenerne, men jeg var ikke enig i ett og alt” forteller han. Som trenertype har Mikkel alltid sverget til solid grunn trening med mange repetisjoner. Han var arkitekten bak den typiske Kautokeinostilen med hurtige, aggressive og kontinuerlige forsøk på gjennombrudd. Samtidig var han fascinert av teknisk fotball, inspirert av flere studieturer nedover i Europa, bl.a. til Nederland.

Opp i FIMA og så opp i nord-norsk toppdivisjon

1978 ble et merkeår for fotballen i Kautokeino. Det året rykket laget opp i 4. divisjon, Finnmarksserien (FIMA). Dette var en utfordring for treneren som aldri sjøl hadde vært aktiv fotballspiller. Mikkel Bongo måtte sette seg ned og tenke på hvordan laget nå skulle møte de andre som hadde større tempo, og dermed også fare for flere skader. Han analyserte situasjonen og satte opp liste med lagets styrke og svakheter for hvordan laget skulle holde seg i serien og helst komme opp i toppen. Spillerne hadde ambisjoner, de var tekniske gode og det var brukbar fotballintelligens i laget. Laget hadde mange gode spillere, men det var særlig fire brødre Eira fra en flyttsamefamilie som gjorde en forskjell: Ole Mathis (f. 1950) sammen med broren Mikkel Anders (f. 1952). Ole Mathis var strategen og Mikkel Anders var samspilleren. De var begge to kondisjonssterke og gode teknikere. Begge bidro til godt kameratskap i laget. John Einar (f. 1954) var mer en ledertype og i flere perioder var han fotballagets kaptein. Den yngste, Per Inge (f. 1966) var mye yngre og spilte ikke samtidig med sine eldre brødre, men han var meget god. Han spilte i perioder for Alta IL, men etter noen år vendte han tilbake til Kautokeino. Laget hadde eget stadion og et godt, entusiastisk og trofast publikum. Da fotballguttene fra Kautokeino ble seriemestre i 4. divisjon var de klare for kvalifiseringsspill i nord-norsk 3. divisjon (den øverste nord-norske divisjon). ”Nå måtte vi utarbeide en ny langtidsplan”, forteller Bongo. Målbevisst arbeid er det eneste som nytter hvis vi skal høyne nivået, mente han.

Og Kautokeino satset målbevisst. Bongo konkluderte med at de i 1981 skulle spille i toppen. Og det gjorde de! Etter å ha spilt i Finnmarksserien siden

1978 og vunnet i 1981, spilte de kvalifisering vinneren i TITO-serien i Troms – og vant.

Nå i 1982 skulle de møte Tromsø (TIL), Alta, Harstad, Stålkameratene og flere av de beste lag i Nord-Norge. I første omgang var planen å beholde plassen i divisjonen. Dessverre ble oppholdet kortvarig fordi allerede året etterpå rykket de ned igjen. Bongo forteller: ”Vi hadde for få spillere. Jeg ønsket å få minst 3 nye spillere fordi jeg visste at med større tempo var vi mer skadeutsatt. Styret mente at vi var gode nok. En av de vi fulgte ivrig med, var tidligere Solglimtspiller Isak Turi.”

Turi sier at Mikkel Bongo var dyktig, men hadde en svakhet. Han var ikke taktisk like god. Han nevner som eksempel at når laget ledet med ett eller to mål, burde de spille ”italiensk fotball” ved å holde på ballen og la ballen gå i stedet for å fortsette å spille offensivt. De tapte flere kamper på dette. Oppholdet i den øverste divisjonen ble kortvarig, men det var bare ett poeng fra å beholde plassen i divisjonen. Mikkel Bongo hadde lært av dette, og på 1980-tallet var taktikken mye bedre, forteller Tor Sara, fotballkjempen med fortid i Strømsgodset (1984-1986) sammen med Isak Ole Hætta og Ole Isak Mienna. Seinere var Tor Sara i Vålerengen (1986-1988) og Alta IF.

Autorisasjon på høyt internasjonalt nivå

Etter nedrykket tok han et års pause (1983) mens engelskmann Ron Mead var trener. ”Det var herlig å slippet presset og ansvaret”, sier Mikkel Bongo. Ron Mead kjente ikke miljøet i bygda, og Mikkel Bongo måtte overtok igjen.

Jeg har følt et stort press for å ta over Kautokeino igjen. Folk venter mirakler, men jeg var litt redd for ikke å innfri forventningene. Jeg orker ikke leke med bedriftsspillere og krevde toppinnsats. Vi skulle sette oss høye mål med tanke på å rykke opp igjen. Men det var lettere sagt enn gjort.

Mikkel Bongo hadde nå tatt A-kurs i fotball og hadde A-lisens. Han fortsatte og noe seinere hadde han også B-lisens. I de første årene på 1980-tallet var han flere ganger i Nederland i forbindelse med kvalifisering til C-nivå. Han var vaktmester i kommunen, rådmann Gunnar Stumo innvilget permisjon med full lønn, minnes Mikkel Bongo med glede. På 1990-tallet var det han som hadde ansvaret for å rive ned plashallen (bygdas daværende idrettshall).

”Undervisningen i Nederland gikk på engelsk, men jeg klarte meg bra fordi jeg hadde brukt engelsk i Forsvaret”, forteller han. Det ble sagt at mange norske trenere jobber for komplisert. Utenlandske topptrenere jobbet mer enkelt, men effektivt. ”Dette hadde jeg allerede på 1970-tallet forsøkt å overføre til oss”, sier Mikkel Bongo, og fortsetter: ”Jeg liker nederlandsk fotball fordi metodene appellerer til sunn fornuft. Nederlenderne spiller utviklende fotball, i motsetning til England der fotballen er mer fysisk betinget.” I 1983 fullførte

han C-kurs og fikk dermed C-lisens. En sesong på begynnelsen av 1980-tallet trente han FIMA-laget til IL Nordlys (Karasjok), men da ble han oppfattet som en judas i hjembygda så han kom raskt tilbake. Klubben i hans hjerte har alltid vært Kautokeino IL. Midt på 1980-tallet var den allsidige treneren også trener for krets-guttelagene i Finnmark.

Samelandslaget

Mikkel Bongo var det naturlige trenervalget da det første samelandslaget ble organisert. Han var landslagssjef i 3 år (1986–1989) for samelandslaget med spillere fra Norge, Sverige og Finland. De spilte flere landskamper hver sommer, bl.a. mot Åland, det gamle DDR (Øst-Tyskland), Estland og flere. ”Det var gode lag, så som regel tapte vi, om enn knepent. Faktisk hadde vi tilbud om å spille mot Danmark, men det avslo vi, det ville nok blitt for vanskelig”, sier Mikkel Bongo. Han minnes den tiden med glede. De hadde mange fine turer sammen. Spesielt husker han da de i juni 1987 møtte OL-laget til den gang DDR, men tapte med 0-6. Det ble også blitt tap i juli 1987 mot Åland i landets hovedstad, Mariehamn med 2-4, men året før, i juli 1986, ble det seier mot Åland med 2-0. ”Vi spilte på hjemmebane i Kautokeino. Det morsomste fra min fotballkarriere er de 3 år med samelandslaget”, sier Mikkel Bongo. Da han mange år seinere avsluttet trenerkarrieren, sa han: ”Som Nils Arne Eggen sier: Jeg blir aldri ferdig med fotball.”

Heder og ære

For 1984 ble Mikkel Bongo kåret til årets trener i Finnmark. Han var den som fikk overlegent flest stemmer i avstemningen. Etter all suksessen på fotballbanen kunne man vente at han ble tildelt kommunens kulturpris, men nei. Det var ikke uventet fordi kulturprisen tildeles ikke de folk som bor på småbygder som Ávzi, Láhpoluoppal, Soahtefielbma eller andre avsidesliggende steder. For å få Kautokeino kommunes kulturpris må du være bosatt på kirkestedet (unntaket er Máze med 3–4 priser), og helst med sikt mot kirkespiren fra stuevinduet!

Trener Mikkel Bongo (55) ble ”Årets fotballvenn 1992”, – en pris som henger svært høyt i Norge. Under Overskriften ”Bingo for Bongo” skrev VG:

Jeg føler stor glede over å bli vist en slik fantastisk oppmerksomhet, men jeg synes det er så mange andre enn meg som også hadde fortjent en slik heder, så den beskjedne fotballvennen fra Kautokeino etter at han på TV2s fotballshow ble utropt til Årets fotballvenn. Utnevnelsen av Mikkel Bongo vekker begeistring og glede i Finnmark og naturligvis hjemme i Kautokeino.⁸

8 VG, 25/10 1992.

Utdelingen skjedde i et samarbeid mellom Norges idrettsforbund og Norges olympiske komité. ”55-åringen har ofret de siste 25 årene på fotballen og fikk en velfortjent påskjønnelse i helga. ‘Fotballens venner’ hadde omsider funnet fram til en verdig kandidat nordpå”, skrev FD og Altaposten.

Fotballveteranen ante ikke at han skulle få hedersprisen. ”Jeg hadde ikke fått forberedt meg til begivenheten. Hadde jeg visst dette skulle jeg hatt sam-ekofta på meg”, sa han.

Blant gratulantene var den kjente politikeren Kjell Magne Bondevik, programleder i NRK Dan Børge Akerø og humorist og skuespiller Arthur ”Oluf” Arntsen og andre blant landets fremste fotballvenner. Han var midtpunktet på fotballfesten og gratulasjonene var mange og hjertelige, skrev avisene. Det ble understreket at ingen vet hvor mange millioner km han har kjørt med laget sitt. Hver sesong med 11 bortekamper og til nærmeste motstander Alta er det 130 km – en vei! Mange ga uttrykk for at det er nærmest naturstridig å drive med fotballaktivitet i fylket pga. de enorme reiseavstander. Mikkel Bongos Oslo-besøk ble avsluttet med cupfinalen 1992 mellom Rosenborg og Lillestrøm (3–2).

Den første prisen Årets fotballnavn (1985) gikk til ”Nikken” Johansen (generalsekretær i NFF 1955-1983), og den første til Nord-Norge i 1992, til Mikkel Bongo. Seinere har bl.a. fotballpresidentene Einar Jørum og Per Ravn Omdal fått prisen, og andre som har fremmet fotballinteressen nasjonalt og internasjonalt, bl.a. NRKs Arne Scheie og Kjell Magne Bondevik.

Sammenfatning

I Kautokeino som i mange andre kommuner i Finnmark ble det fra 1950-tallet bygd flere grusbaner, og med det økte interesse for fotball. Det var ikke så mange idrettsaktiviteter fra 1960- og 1970-tallet som skapte større begeistring, samhold, entusiasme og tro på ”egne krefter”. I Kautokeino var det ikke trenere som over tid kunne trene et lag slik at fotballgutta kunne kjempe blant de beste i sin divisjon. Men det handler om Kautokeino fotballags suksess, og først og fremst om suksesstreneren Mikkel Bongo. Dette viser hvordan én person kan motivere og begeistre til å prestere ”over evne”, og dermed gjøre ”gråstein til gull”. Som trenertype har Mikkel sverget til solid grunntrening. Han var arkitekten bak den typiske Kautokeinostilen med hurtige, aggressive og kontinuerlige forsøk på gjennombrudd. Men han var også fascinert av teknisk fotball, inspirert av flere studieturer nedover i Europa, bl.a. til Nederland.

På midten av 1970-tallet overtok Mikkel Bongo treneransvaret for Kautokeino IL. Hans ambisjon var å bygge opp et lag som kunne kjempe med de beste lagene i fylket. Allerede etter et par år, i 1978, vant Kautokeino IL Finnmarksserien (FIMA). Med dette rykket laget opp i nord-norsk toppdivisjon hvor laget spilte mot Tromsø, Alta, Harstad og andre storlag. Verken før

eller siden har fotballaget på vidda nådd slike høyder. Trener Mikkel Bongo skapte stor begeistring og sterkt samhold i bygda, - og et topplag. Samtidig tok han kurs og fikk A- og B-lisens i fotball, og allerede i 1983 hadde han fullført C-kurs for fikk dermed C-lisens. Gjennom årene hadde Mikkel Bongo kontakt med Nils Arne Eggen og Bjørn Hansen i Rosenborg. De var også på besøk i Kautokeino. ”Jeg lærte mye av RBK-trenerne, men jeg var ikke enig i ett og alt.”

Etter at han sluttet som trener for Kautokeino IL var han midt på 1980-tallet trener for kretsguttelagene i Finnmark. Da Samelandslaget i fotball skulle etableres, var Mikkel Bongo det naturlige trenervalget. Han var landslagssjef i tre år (1986–1989) for samelandslaget med spillere fra Norge, Sverige og Finland. De spilte flere landskamper med hederlige resultater, bl.a. mot Åland, det gamle DDR (Øst-Tyskland), Estland og flere. For 1984 ble Mikkel Bongo kåret til årets trener i Finnmark. Han var den som fikk overlegent flest stemmer i avstemningen. Han er blitt hedret som en av Norges beste trenere: Trener Mikkel Bongo (55) ble ”Årets fotballvenn 1992” – en pris som henger svært høyt i Norge. Utdelingen skjedde i et samarbeid mellom Norges idrettsforbund og Norges olympiske komité. ”Jeg føler stor glede over å bli vist en slik fantastisk oppmerksomhet, sa han etter at han på TV2s fotballshow ble utropt til Årets fotballvenn”, fortalte han i intervjuet med VG. Blant gratulantene var landets fremste fotballvenner.